

Iniciatívy OECD v oblasti environmentálnych indikátorov a indikátorov zeleného rastu

OECD (Organizácia pre hospodársku spoluprácu a rozvoj) predstavuje medzinárodné fórum, kde zástupcovia vlád členských krajín hodnotia, porovnávajú a koordinujú svoju domácu a zahraničnú ekonomickú, obchodnú, sociálnu, vzdelávaciu, inovačnú a informačnú politiku, s cieľom vytvárať predpoklady pre optimálne podmienky života svojich občanov.

OECD predstavuje tzv. Klub bohatých, jeho členské krajiny sú charakterizované vysokou úrovňou HDP, pričom reprezentujú viac ako 2/3 svetového obchodu a viac ako 3/4 celosvetových investícií. Radí sa medzi výberové organizácie. Kritériá na členstvo predstavujú: veľká ekonomická sila alebo „vzájomná výhoda“. V súčasnosti má 34 členských krajín, SR je členom od roku 2000. Činnosť OECD je organizovaná vo viac ako 200 špecializovaných výboroch, pracovných skupinách a expertných tímoch.

Aj keď ide o organizáciu, podporujúcu hlavne hospodársky rozvoj, jej poprední členovia si uvedomujú, že v súčasných podmienkach tento rozvoj nemôže byť oddelený od vplyvu tohto rozvoja na životné prostredie a aj ochranu prírodných zdrojov. Nemalé úsilie je venované zásadám hospodárenia s čo najmenším dosahom na prostredie, ktoré ovplyvňuje kvalitu života človeka. Aj vzhľadom na túto skutočnosť v rámci OECD pracujú výbory zamerané práve na udržanie prijateľného životného prostredia ako napríklad výbor pre environmentálnu politiku.

Čo sú indikátory

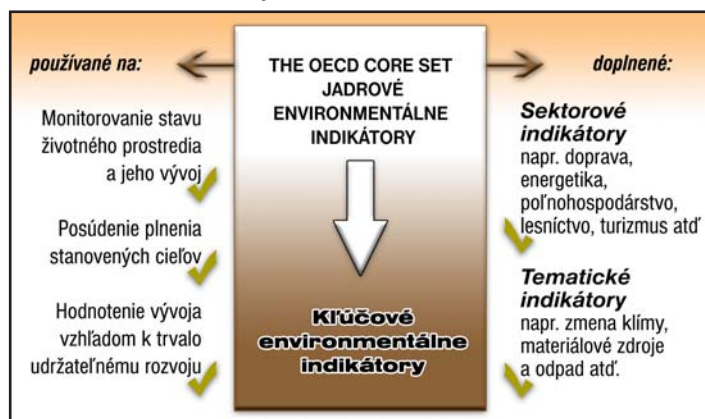
Indikátory sú merateľné veličiny, poskytujúce informácie o vývoji a trendoch javov a procesov v kvantitatívnom a kvalitatívnom vyjadrení. Indikátory (podľa kritérií stanovených OECD pre environmentálne indikátory) majú byť:

- **politicky relevantné a pritom užitočné pre užívateľa**, t. j. majú byť reprezentatívne, jednoduché a ľahko interpretovateľné, odrážajúce prebiehajúce zmeny v životnom prostredí,
- **vedecky zdôvodnené**, t. j. majú byť po teoretickej stránke jasne vedecko-technicky zdôvodnené, založené na medzinárodných štandardoch a limitoch,
- **merateľné**, t. j. majú byť ľahko merateľné a dostupné, primerane zdokumentované a pravidelne monitorované.

Environmentálne indikátory a OECD

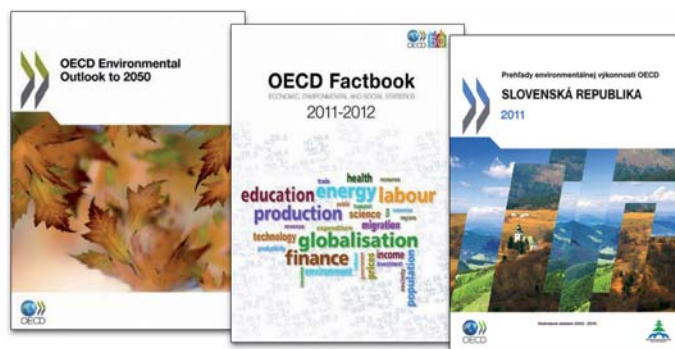
Od roku 1970 na pôde OECD prebieha neustály vývoj v oblasti zavádzania environmentálnych politík a zverejňovania informácií o životnom prostredí. Tento vývoj z veľkej časti spôsobil zvyšujúci sa záujem verejnosti o otázky životného prostredia, jeho medzinárodné aspekty, ako aj väzby s hospodárskymi a sociálnymi problémami. Na začiatku aktivít v tejto oblasti nebol dopyt po informáciách o životnom prostredí konkretizovaný. V priebehu rokov sa však situácia zmenila, politickými prioritami sa stali požiadavky na spoľahlivé, harmonizované a zrozumiteľné informácie. Tieto nároky sa netýkali len odbornej verejnosti, ale aj verejných orgánov, podnikov, laickej verejnosti, environmentálnych mimovládnych organizácií a iných zainteresovaných strán. Súčasne rástla aj medzinárodná spolupráca v oblasti ochrany životného prostredia. To podnietilo mnohé krajiny k vytvoreniu takej formy prezentácie informácií o životnom prostredí, ktorá vo zvýšenej miere reagovala nielen na potrebu zavádzaných politík a

Environmentálne indikátory OECD

vyhodnotenie efektivity ich zavádzania, ale aj na požiadavky verejnosti. Cieľom týchto snáh bolo aj posilnenie kapacity krajín sledovať a vyhodnocovať stav a zmeny v životnom prostredí, s cieľom zvýšiť zodpovednosť pri plnení národných cieľov a medzinárodných záväzkov. V tejto súvislosti sú environmentálne ukazovatele - indikátory považované za nákladovo efektívne a hodnotné nástroje.

Príklady využitia indikátorov

OECD – environmentálne výhľady do roku 2050, Pravidelné štatistické publikácie, Proces hodnotenia environmentálnej výkonnosti členských krajín OECD

Prínos OECD v tejto oblasti vývoja a využívania environmentálnych ukazovateľov spočíva najmä v dosiahnutí dohody o spoločnom koncepčnom rámci založenom na spoločnom chápaní pojmov a definícií (PSR model), určení kritérií, ktoré sú nápomocné pri výbere indikátorov a overovaní ich výberu medzi členskými štátmi OECD a identifikácii, stanovení a pravidelnom vyhodnocovaní indikátorov. Sadu jadrových environmentálnych indikátorov – OECD Core Set of Environmental Indicators v súčasnosti tvorí 15 environmentálnych oblastí s celkovým počtom 55 indikátorov. Vzhľadom na zmeny v chápaní vzťahu ekonomických činností a kvality životného prostredia v rámci OECD prebieha reštrukturalizácia tejto sady, ako aj ďalších sád používaných environmentálnych indikátorov. Viac informácií o environmentálnych indikátoroch, modelovaní a jednotlivých hodnotiacich výstupov je možné získať na: <http://www.oecd.org/env/>.

Systematickým vyhodnocovaním indikátorov životného prostredia v podmienkach Slovenskej republiky sa aktívne zaoberá Slovenská agentúra životného prostredia. Prehľad jednotlivých hodnotených indikátorov je dostupný na <http://www1.enviroportal.sk/indikatory/>.

Stratégia Zeleného rastu

Podľa **Výhľadov OECD pre oblasť životného prostredia do roku 2050: Dôsledky nečinnosti** (OECD Environmental Outlook to 2050 The Consequences of Inaction) sa predpokladá nárast počtu ľudí na Zemi zo súčasných 7 miliárd na vyše 9 miliárd a takmer štvornásobné zväčšenie svetovej ekonomiky. Tento nárast, samozrejme, pod-

nieti dopyt po energiách a prírodných zdrojoch. Očakáva sa pokračovanie degradácie prírodného bohatstva s hrozbou nevratných zmien, ktoré by mohli ohroziť dvestoročný trend zvyšovania životnej úrovne. Uskutočnenie reforiem, ktoré ovplyvnia tieto predpoklady, bude závisieť od politického vedenia a širšej verejnej akceptácie potreby finančne dostupných zmien. Pretrvávajúca kríza súčasne fungujúceho systému rozvoja spoločnosti, neefektívnosť a neudržateľnosť zabehnutých procesov vyústili do vytvorenia rozličných koncepcií, ktoré majú za cieľ dosiahnuť ekonomický rast s čo najmenším možným vplyvom na životné prostredie. Takou je aj **Stratégia zeleného rastu**, vytvorená na pôde OECD (<http://www.oecd.org/greengrowth/towardsgreengrowth.htm>). Hlavným cieľom tejto stratégie je pomocou rôznych politických, ekonomických a trhových opatrení, podporou inovácií a investícií do zavádzania environmentálne vhodných technológií dosahovať ekonomický rast tak, aby sa v čo najväčšej možnej miere zabezpečila ochrana životného prostredia a efektívnosť vo využívaní prírodných zdrojov.

Jej jadrom je ekonómia a charakteristikou prepojenie daní, inovácií, znalostnej ekonomiky, trhu práce, podnikateľského prostredia a environmentálnych aspektov a vplyvov. Načasovanie tejto stratégie je kľúčové, keďže krajiny musia v dôsledku krízy hľadať perspektívy a nové zdroje rastu, zároveň však musia brať do úvahy obmedzené prírodné zdroje a dopady znečisťovania, ako aj zvyšovanie kvality života jednotlivca.

Stratégia zeleného rastu OECD zároveň identifikuje kľúčové bariéry, ktoré je potrebné prekonať a navrhuje praktické nástroje hospodárskej politiky pre zabezpečenie prechodu k zelenejšej ekonomike. Je užitočným nástrojom pre rýchlo sa rozvíjajúce ekonomiky v ich spoločnej snahe o vytvorenie novej stratégie pre trvalo udržateľný rast.

V zmysle myšlienky: „čo nie je merané, nemôže byť riadené“ sa na úrovni OECD v spolupráci so všetkými členskými štátmi zostavil súbor indikátorov, ktoré monitorujú pokrok v zelenom raste. V rámci tejto sady sa sledujú politické opatrenia a ekonomické nástroje, ich vplyv na dosiahnutie environmentálnej a zdrojovej produktivity na zachovanie prírodného kapitálu a environmentálny rozmer kvality života. Sledovanie pokroku smerom k zelenému rastu vychádza zo skupín ukazovateľov – indikátorov, ktoré popisujú a sledujú zmeny v týchto oblastiach:

1. Environmentálna a zdrojová produktivita hospodárstva	• Uhlíková náročnosť a energetická účinnosť • Produktivita a efektívnosť zdrojov
2. Základná prírodných zdrojov – prírodný kapitál	• Obnoviteľné zdroje: voda, lesy, ryby • Neobnoviteľné zdroje • Biodiverzita a ekosystém
3. Environmentálne rozmery kvality života	• Environmentálne zdravie a riziká • Environmentálne služby a občianska vybavenosť
4. Politické reakcie a ekonomické možnosti	• Technológie a inovácie • Environmentálne výrobky a služby • Medzinárodné finančné toky • Ceny a transfery • Tréningy a rozvoj zručností
Sociálno-ekonomické súvislosti a charakteristika rastu	• Rast a štruktúra hospodárstva • Produktivita a obchod • Trh práce, vzdelávanie a príjmy • Sociálno-demografická štruktúra

Viac informácií o štruktúre a metodológii vyhodnocovania jednotlivých indikátorov je možné nájsť na <http://www.oecd.org/greengrowth/>.

Indikátory zeleného rastu v SR

Na základe záverov workshopu **Smerom k zelenému rastu v podmienkach SR** (10. – 11. novembra 2011) bola pre potreby hodnotenia zavádzania myšlienok zeleného rastu pri MŽP SR vytvorená **pracovná skupina pre indikátory zeleného rastu** pod odbornou záštitou Slovenskej agentúry životného prostredia. V tomto tíme expertov sú zastúpení odborníci zo zainteresovaných rezortov a ich vzájomná spolupráca vyústila do vytvorenia národného súboru indikátorov zeleného rastu v Slovenskej republike, ktorý bol zostavený na základe navrhovaných indikátorov OECD.

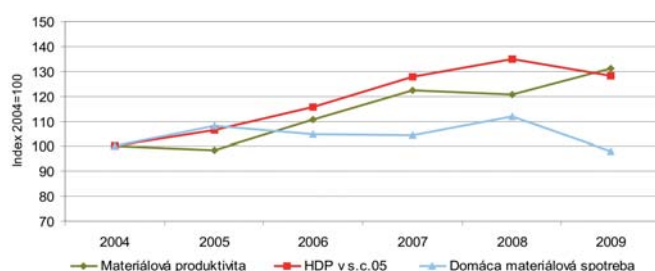
Foto: Jozef Klinda

Súčasťou zeleného rastu je aj zastavenie úbytku poľnohospodárskej pôdy

Príklady hodnotenia indikátorov zeleného rastu v SR

Graf 1

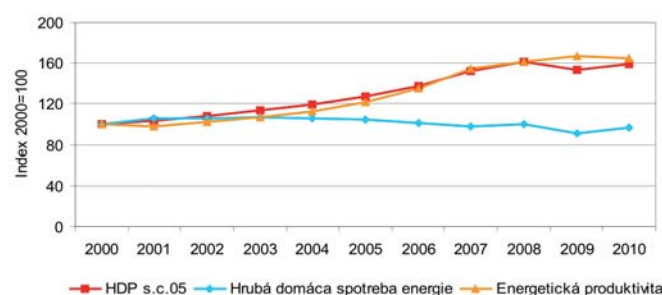
Zdroj: ŠÚSR, spracoval: SAŽP

Materiálová produktivita slovenského hospodárstva vzrástla za sledované obdobie o 30 %. Nárast bol spôsobený predovšetkým hospodárskym rastom pri pomerne vyrovnanej materiálovej spotrebe. Rastúca materiálová produktivita (HDP/DMC) predstavuje pozitívny trend, ktorý indikuje zvyšujúcu sa produktivitu premeny vstupných materiálových tokov na ekonomický výstup. Tento vývoj poukazuje na efektívnejšie využívanie prírodných zdrojov hospodárstva SR, nehodnotí však environmentálny dopad tohto hospodárstva (Graf 1).

Graf 2

Zdroj: ŠÚSR, spracoval: SAŽP

Energetická produktivita slovenského hospodárstva má od roku 2001 stúpajúci trend a v porovnaní s rokom 2000 vzrástla za sledované obdobie o takmer 65 %. Vplyvom viacerých faktorov došlo v roku 2010 k medziročnému poklesu o cca 2,7 %, najväčší podiel na tomto poklese mal vplyv globálnej hospodárskej krízy. Napriek tomu je rastúci trend energetickej produktivity, ktorý je spojený s technologickým rozvojom a rastom rozvoja výroby s vyššou pridanou hodnotou, pozitívnym signálom pri naplňaní cieľov zeleného rastu. V roku 2010 bola energetická produktivita SR o necelých 9 % nižšia ako priemer v krajinách OECD. Vzhľadom k rozvoju kriviek HDP a hrubej domácej spotreby je možné hovoriť o „absolútnom“ decouplingu (Graf 2).

Poznámka: Stále ceny vypočítané reťazným objemom s použitím referenčného roka 2005.

Prehľad a vyhodnotenie národných indikátorov zeleného rastu je prístupné na: <http://www1.enviroportal.sk/indikatory/>.

Vytvorenie, vyhodnotenie a pravidelná aktualizácia týchto indikátorov je významnou súčasťou prác v oblasti implementácie stratégií zeleného rastu v podmienkach SR.

Ing. Tatiana Gušťaříková, Ing. Zuzana Lieskovská
Slovenská agentúra životného prostredia